

שירהיה לך יום נעים

„אבל זה היה בית-כנסת קונסרוטיבי“, הוספתי „אוי“ קרא. „מוטב היה לך להישאר בבית-המלון“

(SIC!)

מי שטורח לקרוא את כל מאות העמודים של רוח ועדת טאואר על פרשת איראן-קונטרס, יכול להתרשם שהמילה החשובה ביותר בו היא sic. זוהי מילה לאטינית, ופירושה „כך“. נוהגים להשתמש בה כסוגריים, בתוספת סימן-קריאה — (sic!). שימוש זה בא כאשר מצטטים דברים בשם אומרם, בעיקר ממיסמכים כתובים. אם יש במיסמך המקורי שגיאת-דפוס, שגיאה דיקדוקית או סתם דברים של בורות, מביאים את הדברים כפי שהם רשומים במקור, ומוסיפים את ההערה הזאת (כך?) כדי לרמוז לקורא כי השגיאה אינה של המעתיק, אלא של בעל המיסמך המקורי.

רוח-טאואר גרוש בצטיטות מדויקות רבות של מיסמכים, רובם מיסמכים ממשלתיים חסויים, ערוכות-כתב של אישי-מימשל ופרוטוקולים של ישיבות. ציון (sic!) חוזר בהם עד בוש. משמע: כל האישים הנכבדים האלה, המנהלים את מדיניות ארצות-הברית ואת מיבציה הסודיים ביותר, אינם מסוגלים לכתוב אנגלית פשוטה, נקייה, ברורה ומדויקת. במקומות רבים מלא הטקסט בשגיאות-כתיב נוראות, המעידות על בורות גמורה בשפת-אדם של הכותבים. במיסמכים רבים משובשים המישׁ פטים. מופיעים בהם שמות לועזיים בגירסות שגויות. ובכמה מקומות יש שגיאות של תוכן. במקום אחד, למשל, מדובר על „ישראל“, כאשר הכוונה היא לאיראן. אוליבר גורט' ועמיתיו פשעו נגד השפה האנגלית, לצד כל שאר פישעיהם.

אני מניח שאילו היה רוח-טאואר כתוב בעברית, ואילו הביא מיסמכים של אנשי-מימשל ישראליים, לא היו בו פחות ציונים של (כך?). גם מיסמכים רישמיים שלנו מצטיינים לעיתים קרובות בעברית קלוקלת ומשובשת.

מדוע זה חשוב? אני מאמין כי שפה בהירה ומדויקת היא תנאי מוקדם למחשבה בהירה ומדויקת. נוכחתי לא פעם לדעת כי שפה רשלנית מעידה על מחשבה רשלנית, על אי-היכולת לחשוב בקווים הגיוניים. מי שמקפיד על חשיבה ברורה מקפיד, בדרך כלל, גם על הבעה בשפה ברורה. מי שאינו מסוגל להביע את מחשבתו בצורה בהירה, סימן הוא שמחשבתו עצמה אינה בהירה. חבל שהרוח הצפוי של ועדת-הביורור הישראלית בפרשת פולארד יישאר מן הסתם חסוי, ובוודאי לא יפרסם ברבים את המיסמכים, הפרוטוקולים והערויות של הנוגעים בדבר. אחרת יכולנו לברוק אם תיאוריה זו נכונה גם בצד הישראלי.

חזרה לפרשת השב"כ

נתקלתי השבוע גם בשר משה ארנס. הוא התלונן על כך שכמהלך פרשת-השב"כ החשדני אותו כפושעי-מילחמה. הגבנו אז על דברים שאמר ארנס למחרת הרצה, בנוסח: על המחבלים לדעת שלא ייצאו חיים מפיגוע כזה? מכיוון שארנס היה נוכח בעת לכידת החוטפים, נראתה לנו הסקנה ברורה.

שאלתי את ארנס השבוע איך הוא מסביר התבטאות זו, והנה הסברו: באותו בוקר, שעה קלה אחרי ההסתערות על האוטובוס, הוא קיים במקום מסיבת-עיתונאים, ובה הודיע ששניים מן החוטפים נהרגו, ושניים נלכדו. כשנמסר לו לאחר-מכן כי גם שניים אלה מתו, הניח כי פגטור כתוצאה מפצעים שנפצעו בעת ההסתערות. הוא ניצל עובדה זו כדי להצהיר שעל המחבלים לדעת כי לא ייצאו חיים מפיגוע כזה, מתוך כוונה להרתיע אחרים. אילו נתתי פקודה דהרוג את שני המחבלים, האם הייתי מכריז קודם לכן שהם נלכדו חיים? שאל.

לא היה לו מושג שהשניים נרצחו ברם קר. ולראיה: הוא עצמו מינה את ועדת-זורע לחקירת המיקרה. „איך יכולתי לדעת שזייפו שם עדויותי“ שאל.

הסבר זה נשמע לי סביר, ועל כן נראה לי שיהיה זה נכון מצדדי לחזור כי מן הביטוי שהשתמשתי בו. אין פירוש הדבר שההסבר עונה על כל השאלות. למשל, לדעתי היה צריך ארנס, כמו שנכח במקום, לשאול את עצמו כפי ששאלתי: האנני את עצמתי-מירו מה קרה להוטפים? עובדה היא שוועדת-הביורור מנתה לעיניו רק אחרי שכבר התעורר הסקנדאל, בעיקבות התמונות של הצלמים. כל אלה הם מחדרלים חמורים, כענייני. אך אין הם מצדיקים את הביטוי ההוא.

כבוד גדול

תעשיין וקן ועתי-זכויות רואיין בטלוויזיה. בראש הישגיו ציין את העובדה שבמפעל שלו אין עובדים ערבים. הדברים נאמרו בתמימות. אין ספק שהזקן חי עריין בימים של „כיבוש העבודה“ ו-„עבודת עברית“. מתאמני מה הינו אומרים אילו תעשיין אמריקאי היה הרב המשיך בתפילה אחרי רדתו, וחיבר ברמקום תפילה באנגלית. בנפותו אל ארוך-הקורש, אומר, בערך: „אלוהים, תן

למנהיגי ישראל את העוז לפעול למען השלום ולשלם את מחירו, ותן גם למנהיגים הערביים את התבונה הזאת.“

לפני נאומי, שנמשך כ-20 דקות, נערך טקס ברמיצווה לאחר הנערים שהתמוגג מרוב אושר. היה קשה להבין את העברית שבפיו, אך אחרי שקרא מן התורה התייצבו אביו ואמו בגאווה משני עבריו, והתכבדו גם הם לקרוא מן התורה. גם המורה שלו עלתה לתורה ואמרה דברים יפים. אחר-כך פנה הרב אל הנער ובני-מישפחתו. וקרא להם להיות יהודים נאמנים ובני-יאדם טרבים.

מכיוון שבאותה שבת דן הקטע מהתורה בבניין בית-המיקדש, כשכולו פרטי אדריכליים, אמר הרב: זה לא ללמד כי הפרטים חשובים. כל אחד יכול לטעון שהוא יהודי טוב ובן-אדם טוב, אך לטענה זו אין כל ערך. חשובים הפרטים — איך הוא מנהל את חייו בפועל, ואם הוא נוהג בכל פרט ופרט של חייו כיהודי וכאדם הגון.

בליל-שבת הוזמנתי לקהילה אחרת, גם היא קונסרוטיבית. הרב הצעיר הזמין אותי קודם לכן לביתו, לארוחת-ערב כשרה למחרת, מלווה בתפילות, אחרי נטילת-הידיים.

בעת התפילה — לפי אותו סידור דו-לשוני, לפני קהילה מעורבת של גברים ונשים — דובר גם על ענייני-דיומא. הרב



שופע-ההתלהבות הזמין את בני הקהילה לשאול שאלות על כל נושא שהוא, והבטיח לענות כמיטב יכולתו. „אומנם אין לי כל התשובות לכל השאלות, אך אני יכול להשתרל.“ מה דעת הרב על פרשת-פולארד, שאל אחד מבני-הקהילה. הרב הציע לקיים על כך דיון כללי בקהילה בעוד שבועיים, בליל-שבת. מישוהו אחר שאל אם גברים צריכים ללכת למיקווה מותר אבל אין חובה, אמר הרב. הנשים חייבות ללכת למיקווה אחת לחודש, בתום תקופת-ההווסת, גברים הולכים לרוב לפני יום-הכיפורים.

אחר-כך נקראו לכימה שתי נשים שדיברו על פעולות הדסה, ורגל שבוע-הדסה. אחר-כך דובר על עניינים שונים של הקהילה. לתום התפילה נערכה הפסקה לעונג-שבת, הגברים והנשים עמדו בטרקלין, שתו מיץ ויין, אכלו עוגות, עשו היכרות, חידשו יחסים, כל זה בעידוד פעיל של הרב הצעיר. אחר-כך חזרו הכל למושבים. עליתי לביתה ודיברתי על ענייני ישראל, פולארד, איראן והשלום כמרחב.

כסוף אמרתי, בכנות גמורה: בארץ מתרחבת התהום בין דתיים וחילוניים. הלחץ האורתודוכסי יוצר לחץ נגדי, ועם ושינאה. אילו היית הדת נראית לאורחי ישראל כפי שהיא נראית כאן, בבית-כנסת זה, יתכן כי רבים בישראל היו משנים את יחסם לדת. לשם כך דרושה הפרדה בין הדת והמדינה, כפי שישנה כאן.

ואכן, היה נעים להיות בקהילות אלה. ההתכנסות אינה דתית בלבד, אלא קהילתית. אנשים באים כדי להיגיש שהם יהודים, כדי להשתתף בענייני קהילתם, כדי להיפגש עם יהודים אחרים. השירים יפים ומרוממים את הנפש, דיכרי הרבנים בשפה האנגלית אינם נוגעים רק לענייני-דת מובהקים, אלא גם לערכים אנושיים ורוחניים כלליים. התפילות מובנות יותר כשהן נאמרות גם באנגלית. לא הצטערתי שעברתי חוויה זו.

באחד מבתי-הכנסת פגשתי מרעון יהודי צעיר בעל שם עולמי, העשוי לזכות באחד הימים בפרס-נובל לפיסיקה. הוא שאל את תפילה ברבנות. שאלתי אותו לא לפסיקה למדען כמותי להאמין באלוהים. הוא אמר שזה אכן קשה. שאלתי אם הוא משי-תוף בתפילה מטעמים של אמונה או מסורת.

הוא היסס לרגע ואמר: „אני מניח שזה בעיקר עניין של מסורת.“ אשתו, גיורת שנולדה כקתולית ושהשתתפה בתפילה ברצינות רבה, נראתה לי מאמינה יותר.

אוי!

פגשתי השבוע בח"כ אברהם שפירא באירוע חברתי מסויים. כשבת שעברה הייתי בארצות-הברית וביקרתי בבית-כנסת בפעם הראשונה מזה שנים רבות. „סיפתי לו. הוא הגיב בקורת-דוח. „זה טוב“, אמר.

אני חצוי בנפשי ביחס לארצות-הברית. יחסי אליה דרערכי. אני מתכוון לעניינים מדיניים. אני מתכוון לארץ עצמה, לחיים בה.

עמיתי על כך שוב בשבוע שעבר. הוזמנתי לשאת באוניברסיטת ייל את ההרצאה השנתית עלישם פוינטר. זהו שמו של איליהו, שהעניק לפני הרבה שנים מענק גדול למיכללה זו, כדי שתזמין אחת לשנה עיתונאי ידוע, אמריקאי או זר, כדי לשאת את דבריו לפני הסופטבול והתלמידים.

אמר לי שזהו כבוד גדול, שאי-אפשר לסרב לו. מה גם שהווי-מנתי להרצאות גם במיכללה עתירת-יוקרה אחרת — פרינסטון, וכמה אוניברסיטאות נוספות.

מכיוון שזה נתן לי גם את ההזדמנות לחקור קצת בפרשות איראן ופולארד, קיבלתי את ההזמנה בשימחה. כמשך עשרה ימים התרצצתי בחוף המיוחה, הרציני באוניברסיטאות ובבתי-כנסת, הנגשתי ועם ישראלים, יהודים וסתם אמריקאים בניו-יורק, בווישינגטון ובפריישרה, ושאלתי את עצמי שוב ושוב: איך אתה מרגיש כאן? האם היית רוצה לחיות כאן? האם אתה נמשך הנה, כמו רבים וטובים בארץ ובעולם?

יש דברים מושכים רבים בארצות-הברית. הכל מתפקד כראוי, הכל עובדים, הכל מריקים, הכל אדיבים. ברכה בנוסח „שיהיה לך יום נעים“ מלווה אותך על כל צעד ושעל, מפי מלצרים. נהי גים ופקידים מעמיתיהם בארץ לא תוציא „בבקשה“ ו-„תודה“ גם כצבת של רופאי-שיניים.

יש שפע. החנויות מלאות בכל טוב. מי שעובר קשה יכול להשתכר ולזכות בהטבות חומריות. מחוץ לערים הגדולות (ולפע-מים גם בהן) האנשים לבביים, ידידותיים ונעימי-הליכות.

ובכל זאת — ארצות-הברית אינה מושכת אותי ביותר. אין אני שש לבקר בה, כפי שאני שש לבקר בפאריס, בלונדון, ברומא ואף באיייוון.

מדוע? הארץ גדולה מדי. הטמפו רצחני מדי. כדי לחיות בשפע, צריכים לעבוד שם קשה מאודי-מאוד. ישראלים רבים נאלצים לעבוד שם שעות רבות ביממה, נוסף על שעות של נסיעה מן הבית ובחזרה. רק כדי לקיים את עצמם. בארץ לא חלמו אותם אנשים לעבוד אף במחצית הומון הזה, ובמחצית הקצב הזה.

יש משהו בלתי-אנושי בעיר גדולה מאוד, בארץ גדולה מאוד. הקדחתניות של ניו-יורק מביאה עימה פיתויים רבים והנאות רבות, אך היא גם הסגנית ליחסי-אנוש. הקשרים בין בני-אדם שיתחיים יותר, ולעיתים נדמה כי בני-האדם עצמם הם ברובם חדי-מימדים, ללא תום אמיתי ושארירוח.

כסך הכל, נדמה לי שהחיים באמריקה אינם נעימים מן החיים בישראל. למרות כל הדברים המרגיזים והמטרידים אצלנו, החיים אצלנו אנושיים יותר.

והרי זה העיקר, לא כן?

פולארד בבית-הכנסת

בחוף עמדו כמה מכונות. רבים מבני הקהילה באו כמוני ברכב.

בפנים, כאולם העגול של בית-הכנסת, התחילה תפילת השבת. על ספסלי-העץ המוררניים, הערוכים כחצי-גורן-עגולה, ישבה הקהילה מישפחות-מישפחות — גברים, נשים וילדים ביתר. כמה תינוקות היו בידי אמהותיהם. מדי פעם, כשתינוק פצה את פיו ביבכה, לקחה אותו אמו החוצה והרגיעה אותו. זה לא הפריע.

היו שם יהודים קשישים, והיו צעירים. פה ושם היו כמה גברים ונשים שנראו כמהגרים ישראליים. כמה מבני הקהילה ובנותיה היו בעלי תווי-פנים אנגלו-סכסיים מובהקים. נודע לי לאחר-מכן כי כתמישית מבני-הקהילה הם גרים, רובם צעירות וצעירים שהצטרפו לקהילה עם נישור איהם. אחדים מהם אמרו את התפילות בעברית.

סידורי-התפילה היה דו-לשוני — בעמוד הימני המקור העברי, בעמוד השמאלי התרגום האנגלי. לוי חלק מן התפילות נאמרו בי עברית, חלק אחר באנגלית.

נשים עלו לתורה כמו הגבירי. הרב היה גבר, וכך גם החזן. אך לגבי קריאת הפרשה והד מפתירים שרר שיוויון גמור בין המינים.

כל הגברים חבשו כיפות, ורובם גם עטו טליתות. הנשים, שהיו לכושפות לפי מיטב האופנה, היו רבות גלויות-ראש. אחרות חבשו מיטפות-ראש. אישה אחת שחבשה כיפה, אמרו לי מראש כי זוהי קהילה הקרובה ליום-הקונסרוטיבי, וגם ספרייה-תפילה היו שייכים לזרם זה.

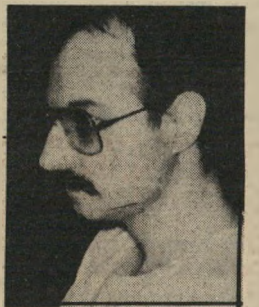
מהו שנים רבות לא הייתי בבית-כנסת, והפעם באתי מפני שהזמנתי לבית-הברית. דברתי על תוכן סיפרי, שיצא זה עתה לאור בארצות-הברית. דברתי על המאבק למען השלום, שהוא המאבק על נישמתה של מדינת-ישראל. ציטטתי כמה פסוקים מן התפילה, וגם פסוק מספר תהילים (ל"ד, ט"ז): „בקש שלום ורדפהו“.

הקהל הקשיב בשקט ובאדיבות. לפי הבעות הפנים התרשמתי שרבים אינם מסכימי לרבריי, שחרגו מן הקו הרישמי של ממש-לתי-ישראל. לאחר-מכן הופתעתי שרבים נגישו אליי ושאלו איך הם יכולים לעזור למחנה-השלום הישראלי.

הרב המשיך בתפילה אחרי רדתו, וחיבר ברמקום תפילה באנגלית. בנפותו אל ארוך-הקורש, אומר, בערך: „אלוהים, תן



ארנס



פולארד